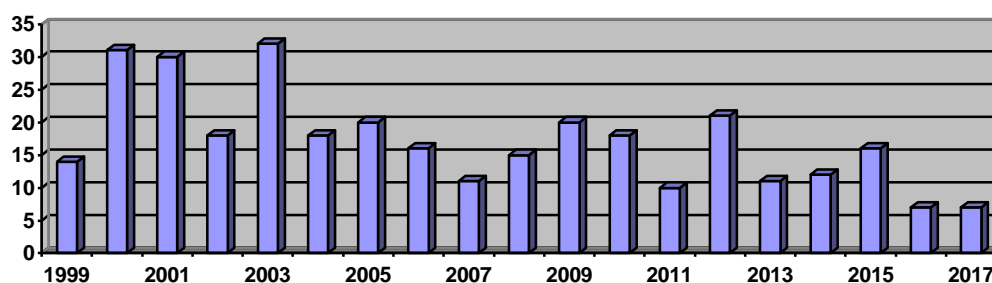

Resultaten BMP-Z 2017 in Twente

Hoe is het in Twente in het afgelopen gegaan met de bijzondere broedvogels? Heeft die Rode Wouw inderdaad gebroed? En ook die Kraanvogel? Aan de lijst van Twentse broedvogelsoorten konden dit jaar een soort worden toegevoegd, want de Cetti's Zanger deed voor het eerst zijn entree in Twente. In het volgende overzicht staat het volledige overzicht van de zeldzame broedvogels in Twente in 2017. In de eerste plaats dank aan de vele tientallen waarnemers die zich hebben ingezet voor het onderzoek naar BMP-Z soorten (= Broedvogel Monitoring Project Zeldzame soorten) in Twente. Het overzicht is tot stand gekomen door gebruik te maken van diverse bronnen: gegevens van NM en SBB, de resultaten van het onderzoek van het BMP-Z Telgebied Losser, BMP-B Engbertsdijksvenen en vanuit het Beekvogelproject van de Twentse Vogelwerkgroep met vele vaste Z-telgebieden langs de Twentse beken. De steenuilenwerkgroepen gaven de resultaten van hun tellingen door en er zijn aanvullingen gezocht op www.waarneming.nl.

Geoorde Fuut (7)

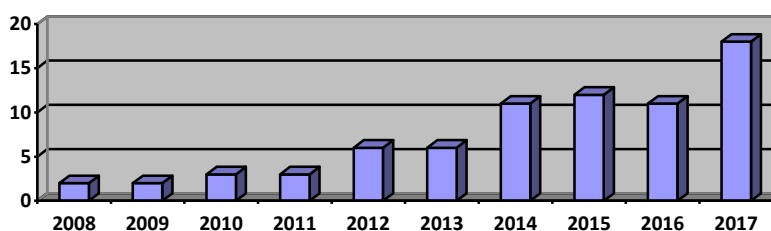
Vanaf 2003 kent de Geoorde Fuut in Twente een afname in de broedvogelaantallen. Wel komen ze nu in meer gebieden voor dan in het verleden. In het kerngebied Engbertsdijksvenen waren 3 territoria. Er kwamen dit jaar ook meldingen van territoria uit het Wierdense Veld (2) en het retentiegebied Kristalbad bij Enschede (2 paartjes met jongen).

Geoorde Fuut in Twente

Ooievaar (18)

De Losserse ooievaarspopulatie breidde zich dit jaar verder uit tot inmiddels 6 broedparen, waaronder zelfs een paar met een boomnest. Verder in het Dinkeldal in de buurt van Rossum, Dinkelland hebben 5 paren gebroed (1 bij Havezathe Everloo, 2 bij de Voltherdijk en 2 aan de Vogelpoelweg) en bij Singraven, Dinkelland 1 paar. De gehele populatie in het Nederlandse deel van het Dinkeldal bestond dit jaar uit 12 broedparen. Verder waren er nog bezette nesten met jongen in Hertme, in Nijverdal, bij Vriezenveen, bij De Pollen, bij de Doorbraak in Almelo en bij Tubbergen. Dat de populatie van de Ooievaar in de lift zit, is wel duidelijk.

Ooievaar in Twente (nesten)

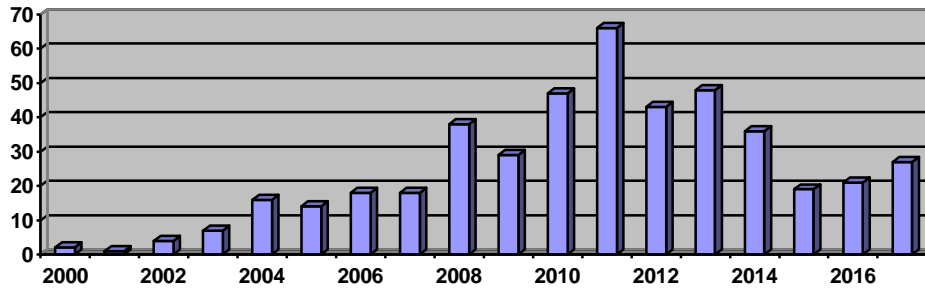
Grote Canadese Gans (3)

Dit jaar was er 1 paar op de Oelemars, 1 paar in Stroothuizen in Losser en 1 paar in de Engbertsdijksvenen.

Brandgans (27)

Deze gans neemt in navolging van overig Nederland ook in Twente gestadig toe, maar niet alle Brandganzen zijn doorgegeven. Brandganzen komen in Twente vnl. voor in hoogveengebieden,

zandafravingen en parken. Op het terrein van zandafraving de Oelemars in Losser hebben 2 paren een territorium gehad. Op de Stroinkslanden, Enschede werden 6 paren met jongen gemeld en op de Wesselerbrink, Enschede 8 paren met jongen. Ook bij de Helmerhoekvijver in Enschede waren 2 paren met jongen. In de Engbertsdijksvenen zaten 9 paren. De meeste territoria zijn vastgesteld door waarneming.nl uit te kammen op Brandganzen. Alleen de vogels met de aanduiding paar in broedbiotoop, nestindicerend, nestvondst en met niet-vliegvlugge jongen zijn opgenomen. Helaas waren slechts enkele van de vele meldingen uit www.waarneming.nl voorzien van meer informatie dan aantal en de aanduiding ter plaatse, want slechts twee tellers namen de moeite om paarvorming aan te geven. Van de overige meldingen konden dus geen geldige territoria worden gemaakt.

Brandgans in Twente

Mandarijneend (3)

Op twee locaties bij Nijverdal (Eversberg en Katenhorst) zaten langs de Regge paartjes Mandarijneenden. In een nestkast op het Ringstation in Overdinkel heeft een paartje Mandarijneend twee broedsels gehad, maar beide zijn gepreedeerd door w.s. Steenmarters.

Carolina-eend (1)

Een broedgeval vond plaats op de Schipbeek bij Diepenheim.

Rode Wouw (0-1)

Het lijkt erop dat de Rode Wouw een vaste plaats als broedvogel in Twente heeft ingenomen nu er al 4 jaar op rij nestbouw is geweest. Ondanks vele waarnemingen dit jaar van Rode Wouwen in het broedseizoen met concentraties van waarnemingen rond Oldenzaal, Rossum en Beuinger Achterveld, kon er slechts 0-1 geldig territorium worden vastgesteld van een alarmerend paartje op 19 mei bij het Springendal, Ootmarsum. Alarmerende paartjes half mei duiden in de regel op een nest met jongen in de buurt. Het nest is echter niet gevonden en de waarneming voldoet niet aan de criteria van de Handleiding Broedvogels van Sovon. Het uitkammen van de bossen in Losser in het kader van Z-telgebied Losser leverde geen nesten van Rode Wouwen op.

Slechtvalk (2)

De voormalige zendmast bij Markelo trok al in 2007 een Slechtvalk aan en in 2008 werd hier in februari een paar waargenomen. Er werd een nestkast op 100 m hoogte geplaatst, waarbij het paartje zich voortdurend ophield. Vanaf 2009 heeft het paar hier elk jaar gebroed. Er was eveneens een territorium van de Slechtvalk in de binnenstad van Enschede.

Kwartelkoning (2)

Deze soort wordt niet jaarlijks in Twente waargenomen. Dit jaar was er een melding van 2 roepende vogels binnen de datumgrenzen in de Gijminkshoek bij Goor.

Porseleinhoen (10)

Deze soort wordt niet jaarlijks in Twente aangetroffen. Dit jaar waren er 10 territoria van 's nachts roepende mannetjes in het Overtoom bij Rijssen.

Kraanvogel (4)

Vanaf 2011 bevinden zich in de Engbertsdijksvenen territoria van de Kraanvogel. In 2011 vertoonden 2 paartjes Kraanvogels baltsgedrag, maar bij controle werden geen nesten of jongen waargenomen. Waarschijnlijk ging het hier om nog niet geslachtsrijpe vogels. In 2012, 2013 en 2014 werd hier ook 1 paar gesignaleerd. In 2014 was er echter een nest met eieren, dat helaas mislukt is, maar in 2015 is er voor het eerst succesvol gebroed met 1 groot geworden jong. In 2016 en dit jaar waren er 2 paartjes

Kraanvogel aanwezig. Het ene paar is niet tot broeden gekomen, maar het andere had waarschijnlijk 1 jong.

In het Wierdense Veld wist een paartje Kraanvogel 2 jongen groot te brengen. In het Haaksbergerveen werd 1 paartje baltsende Kraanvogels gezien, maar zonder broedsucces. Dit paar heeft een eerste broedpoging ondernomen, maar dat is na ca. 8-10 dagen afgebroken. Wat hier de oorzaak van is geweest is niet duidelijk. Daarna is nog weer verdacht gedrag waargenomen, dat leek of er een tweede poging is ondernomen, tot zeer laat in het seizoen. Tot eind juli werd telkens nog maar één vogel gezien en het vermoeden was dus dat de andere elders in het veen zat. Op 12 september is er aan de rand van het Haaksbergerveen een paar Kraanvogels foeragerend waargenomen met een jong. Toch een broedgeval of van elders afkomstig?

Kleine Plevier (20)

De Kleine Plevier is een soort van kale terreinen met pioniersvegetatie. Er werden dit jaar paren opgespoord, waarvan een aantal succesvolle broedgevallen. De territoria bevonden zich op de Oelemars (2) in Losser, Engbertsdijksvenen (2), Hoge Hexel Bekkenhaar (1), Middelveen bij Rijssen (1), Overtoom bij Rijssen (1), de Doorbraak bij Ypelo (1), de Doorbraak bij Almelo (1), Bornerbroek Wolbeslanden (1), retentiegebied Woolde in Hengelo (1), Ottershagen bij Lattrop (1), Bergvennen bij Lattrop (1), Hazewinkel bij Oldenzaal (1), vliegveld Twente (1), Haaksbergerveen (1), Buurserzand (1) en Retentiegebied Kristalbad Enschede (3).

Oeverloper (2)

Na het broedgeval in 2013 op de Domelaar zijn er nu een tweede en derde broedgeval bij gekomen. In het retentiegebied Kristalbad is een paartje Oeverlopers met 2 donsjongen gezien en bij De Doorbraak in Almelo een paar met 4 jongen.

Oehoe (1)

In 2010 werd voor het eerst een territorium van de Oehoe op het terrein van Twence op de Boeldershoek bij Enschede vastgesteld. In 2011 was op dezelfde locatie wederom een territorium, maar nog steeds zonder broedindicaties. Van het geslaagde broedgeval in 2012 zijn de jongen spoorloos verdwenen. Hoogstwaarschijnlijk zijn ze door hun eigen ouders opgegeten. In 2013 was er wel een territorium op deze locatie, maar weer zonder jongen. Vanaf 2014 en ook in dit jaar is er succesvol gebroed. Dit jaar konden 4 jongen worden geringd.

In juli is een gewonde Oehoe binnen gebracht bij de vogelopvang in Barchem. De Oehoe was tegen een gebouw gevlogen in De Lutte. Deze Oehoe heeft een ruipatroom dat past bij het derde jaar in de herfst. Theoretisch was de uil in juli dan 3 jaar en 4 maanden oud (ervan uitgaande dat hij in maart 2014 geboren is). Normaliter vestigen Oehoes zich voor of in het derde jaar wel in een territorium. Het heeft er dus alle schijn van dat het een territoriumhouder betreft. Kan horen bij het paar net over de grens bij Gildehaus. Maar wie weet zitten er Oehoes in het bosgebied aan de Nederlandse kant.

Steenuil

Voor de monitoring van de Steenuil zijn sinds 2003 tien telgebieden aangemeld. De populatie is in deze gebieden stabiel en neigt tot toename door plaatsing van nestkasten door de steenuilwerkgroepen. De resultaten in Wierden zijn onderling niet vergelijkbaar, want pas vanaf 2007 is er volledig geteld.

De monitoring in Losser wordt gedaan door leden van VWG Losser met als coördinator Friso Koop. De Steenuilen in Dinkelland (Saasveld, Deurningen, Fleringen, Agelo en Reutum) worden geteld door leden van de Natuurwerkgroep "De Grutto" uit Weerselo onder coördinatie van Vincent de Lenne, maar zijn dit jaar niet geteld. In Wierden zijn de Katoel'nkiekers met de inventarisaties bezig geweest.

Het blijkt steeds moeilijker te worden om vrijwilligers bij elkaar te krijgen om de monitoringgebieden jaarlijks te onderzoeken. Overdinkel Ringstation is definitief gestopt en de gebieden in NO-Twente zullen in de toekomst niet meer jaarlijks, maar waarschijnlijk eens per drie jaar geteld worden.

De schatting voor de totale steenuilenpopulatie in Twente bedraagt ongeveer 830 territoria.

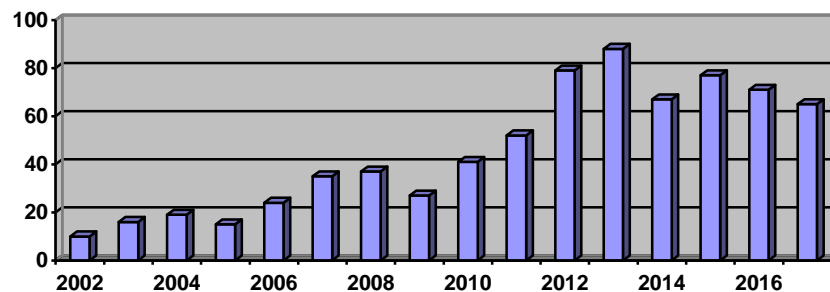
	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17
Losser Steenfabriek	7	8	9	8	8	9	9	11	10	10	8	11	9	9	ng
Overdinkel Ringstation	11	12	14	13	10	12	14	15	11	15	14	16	14	8	ng
Saasveld	45	43	41	43	42	45	43	41	42	44	42	45	43	42	ng
Deurningen	20	25	27	26	30	30	30	26	23	22	24	24	22	21	ng
Fleringen	5	6	7	6	6	6	6	6	10	9	9	9	9	8	ng

Groot Agelo	9	12	15	16	18	19	17	24	22	16	18	18	17	15	ng
Reutum	4	4	3	4	4	4	4	4	7	6	6	6	5	5	ng
Wierden	-	-	45	56	95	93	95	94	92	92	82	92	116	95	101
Beuningen-	-	-	-	-	-	-	-	17	15	15	17	17	19	17	17
Ottershagen- Lattrop									17	17	14	ng	ng	ng	ng

Resultaten monitoringgebieden Steenuil in Twente

Nachtzwaluw (65)

Alle heidevelden zijn in het kader van het Jaar van de Nachtzwaluw in 2007 nagelopen op deze nachtelijke soort. Er konden toen 35 territoria worden gekarteerd. Dit jaar zijn er minimaal 64 territoria opgespoord met als kanttekening dat niet alle nachtzwaluwterreinen van 2007 zijn bezocht. De toename die zich een aantal jaren geleden aankondigde ging t/m 2013 nog steeds door. Daarna zijn er door een lagere telinspanning wat minder Nachtzwaluwen geteld. Hier volgt een opsomming van de locaties met het bijbehorende aantal gevonden territoria: Telgebied Losser (31), Engbertsdijkerven (12), Schijvenveld bij Delden (1), Manderheide/Paardenslenkte/Cirkels van Jannink (5), Lankheet bij Haaksbergen (1), Haaksbergerveen (3), Buurserzand/De Schans (2), Witte Veen Buurse (3), Borkeld bij Markelo (4) en Aamsveen bij Enschede (3).

Nachtzwaluwen in Twente

Draaihals (5)

Deze soort wordt nog maar sporadisch als broedvogel in Twente waargenomen. Dit jaar werden 3 territoria in telgebied Losser aangetroffen: Beuninger Achterveld, Lutterzand en langs de Dinkel. Een vierde territorium bevond zich in het Haaksbergerveen en het vijfde betrof een locatie bij Hezigen. Het lijkt er op, dat de Draaihals met een comeback bezig is.

Middelste Bonte Specht (258)

Nu alle gegevens van de tientallen tellers binnen zijn, blijkt dat de populatiegroei van de Middelste Bonte Specht in Twente tot staan is gebracht. Na een stijging van de aantallen Middelste Bonte Spechten in Twente gedurende de periode 2004-2007 was de groei wat afgevlakt. Het leek er op dat alle geschikte gebieden bezet waren. Maar vanaf 2010 is deze specht ineens goed doorgebroken en is het aantal territoria jaarlijks verder toegenomen. In 2016 bereikte de Middelste Bonte Specht in Twente zijn hoogtepunt met 270 territoria. Dit jaar echter bleef de teller steken op 258 territoria. De groei is er uit en hier en daar is zelfs sprake van enige teruggang.

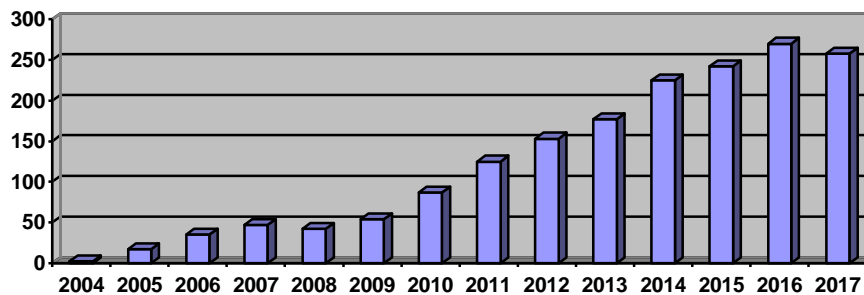
Het beste kon dit worden vastgesteld in Z- telgebied Losser (100 km²), waar vanaf 2004 jaarlijks op dezelfde manier de mibo's in kaart worden gebracht door werkelijk alle bosjes met eiken door een vaste groep tellers uit te kammen. Dit jaar is daar de groei tot staan gekomen en was er een territorium minder dan vorig jaar (134 dit jaar tegen 135 vorig jaar). Enkele kleine beekbegeleidende bosjes en plukken loofbos in naaldbos zijn dit jaar verlaten, nadat ze in recente jaren voor het eerst werden bezet. De krimp vond dus het eerst plaats in de wat minder geschikte kleine bosjes. In overig Twente worden ook enkele grote bossen jaarlijks goed geteld, zoals de Gravenallee in Almelo en Singraven bij Denekamp. In beide gebieden vond ook krimp plaats: Gravenallee van 13 naar 8 territoria en Singraven (gedeelte Dinkelland) van 30 naar 24.

Op Twickel kon na jarenlang tellen vanaf de openbare paden dit jaar weer het gehele terrein worden geteld, nadat op 5 mei een vergunning werd toegekend voor terreinbezoek. Ondanks het late moment, waarbij de roepactiviteit marginaal is, konden hier toch nog 12 nesten worden gelokaliseerd.

De vastgestelde 258 territoria moeten als een absoluut minimumaantal worden beschouwd, want naar mijn overtuiging zijn er in sommige delen van Twente wat mibo's over het hoofd gezien of niet geteld. Van de 258 territoria zijn er 134 afkomstig uit telgebied Losser.

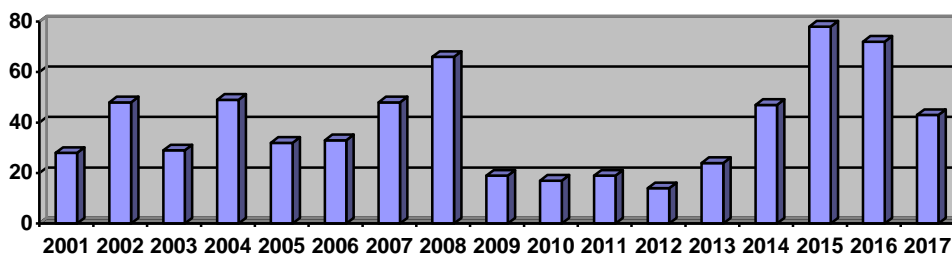
Middelste Bonte Spechten in Twickel Delden, foto Sytze Wouda

Middelste Bonte Specht in Twente

IJsvogel (43)

De IJsvogel heeft aan het eind van de winterperiode van 2008/2009 de eerste grote verliezen geleden. In Losser, het kerngebied van de IJsvogel, werd ondanks het openblijven van de Dinkel een verlies van 60% van de populatie vastgesteld. In 2013 trad echter het eerste duidelijke herstel in. Het jaar 2015 gaat de boeken in als het beste jaar sinds het begin van de tellingen met maar liefst 78 territoria. Dit jaar waren er slechts 43. Een korte vorstperiode zorgde deze winter voor veel bevroren oppervlaktewater met daarna een vrij geleidelijke dooiperiode, waarbij er lang genoeg ijsbedekking was om de ijsvogelstand te reduceren. Met dank aan Peter van den Akker voor de coördinatie van het Beekvogelproject en aan de vele tellers van dit project, waarbij zoveel mogelijk IJsvogels en Grote Gele Kwikstaarten in Twente via vaste Z-telgebieden worden geteld.

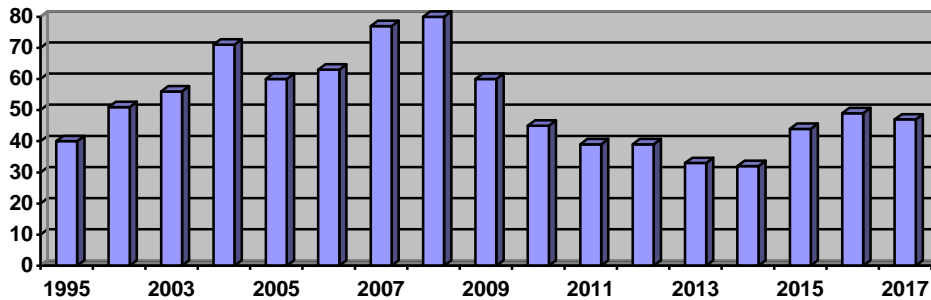

IJsvogel in Twente

Grote Gele Kwikstaart (47)

De populatie van de Grote Gele Kwikstaart kende in Twente net als de IJsvogel een behoorlijke terugslag. In het kerngebied langs de Dinkel leed de Grote Gele Kwikstaart na de winters 2009-2012 enorme verliezen. Van de Dinkelpopulatie van 31 paren in 2007 waren er toen nog maar 13 over. Voor heel Twente komt de neergang van 80 territoria in 2008 uit op een dieptepunt van 32 territoria in 2014, een afname van 60 %. De afgelopen twee jaren nam de populatie weer iets toe, maar dit jaar was er toch weer sprake van afname.

Evenals bij de IJsvogel heeft Peter van den Akker de coördinatie van de tellingen verzorgd.

Grote Gele Kwikstaart in Twente

Paapje (2)

In de Engbertsdijksvenen werden tijdens de BMP-inventarisaties 2 territoria van het Paapje vastgesteld.

Cetti's Zanger (1)

Een nieuwe broedvogelsoort voor Twente. Van 25 mei t/m 4 juni werd een zingend mannetje gehoord in de Gijminkshoek bij Goor. De vogel zat er lang genoeg voor toekenning van een geldig territorium.

Krekelzanger (1)

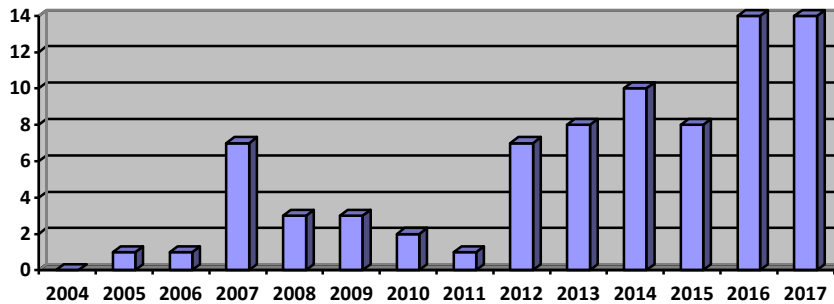
In het Holthuis bij Oldenzaal verbleef een zingend mannetje van 29 mei t/m 10 juni. Dit is pas het tweede geldige territorium voor Twente. Het eerste territorium werd in 2006 vastgesteld in De Tatums langs de Midden-Regge. Daar was van 30 mei t/m 14 juni een zingend mannetje gehoord. De waarnemingen van zingende Krekelzangers in 1986 in het Voltherbroek, 2004 op Singraven bij Denekamp en 2016 in het Aamsveen bij Enschede hebben niet tot toekenning van een territorium geleid.

Grote Karekiet (1)

Een mannetje Grote Karekiet had een territorium langs de Regge bij Kalvenhaar, Hellendoorn.

Kortsnavelboomkruiper (14)

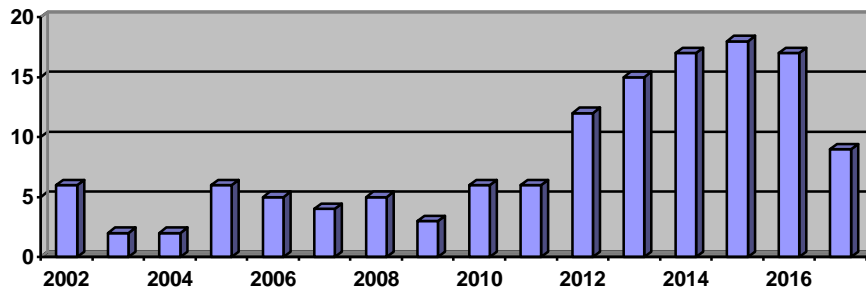
De eerste Kortsnavelboomkruiper, een ongepaard mannetje, werd in 2005 op de Lonnekerberg in Enschede gehoord. Het jaar daarop was er op dezelfde locatie een geslaagd broedgeval. De soort kende in 2007 een verhoudingsgewijs geweldige toename in Twente, want het aantal territoria en broedgevallen nam toe tot 7 en de soort breidde zich verder uit van de Lonnekerberg naar het Haagse Bos. Na een periode van jaarlijks 1 tot 3 territoria was er in 2012 weer een opleving en werden er wederom 7 territoria vastgesteld. De Kortsnavelboomkruipers worden tegelijkertijd met het Twentse onderzoek naar Middelste Bonte Spechten geïnventariseerd, want ze komen bijna in dezelfde leefomgeving voor. Helaas zijn ze een bijzonder lastig vast te stellen soort die soms wel en soms niet op geluid reageert. Ook de zang wordt maar sporadisch gehoord. Interessant is echter dat het verspreidingsgebied zich heeft uitgebreid. Vanuit telgebied Losser kwamen de volgende meldingen: Egheria 1, Snippert 1, Tankenberg 1 en Farwickweg 1. In overig Twente: Lonnekerberg 3, Haaksbergerveen 1, Lankheet Haaksbergen 1, Haagse Bos Enschede 2, De Wildernis Enschede 1, Oldenzaalse Veen Enschede 1 en Weleveld bij Zenderen 1.

Kortsnavelboomkruiper in Twente

Grauwe Klauwier (9)

Het aantal Grauwe Klauwieren in Twente nam gestadig toe, maar dit jaar was er een terugval. Het bolwerk van de Grauwe Klauwier bevond zich in de Engbertsdijksvenen met 4 territoria. In Punthuizen Losser was 1 territorium en in het Aamsveen bij Enschede 4.

Grauwe Klauwier in Twente

Raaf (4)

Er werden geldige territoria van de Raaf vastgesteld in Punthuizen Losser 1 en in het Lutterzand Losser 1, Wierdense Veld 1 en Engbertsdijksvenen 1.

Ik hoop dat de tellers van de Z-soorten door blijven gaan met hun inventarisaties, die vaak via Z-telgebieden georganiseerd zijn, bv. de beken tellingen en de steenuilenmonitoring. Z-soorten kunnen regelrecht via de website bij Sovon worden ingevoerd via gegevensinvoer en daarna de inlogcode. Wie voor het eerst inlogt, gaat bij www.sovon.nl eerst naar inloggen met de waarnemerscode en de vier cijfers van de postcode van de waarnemer. Tellers die nog geen waarnemerscode hebben kunnen deze aanvragen. Vervolgens broedvogels aanklikken en dan naar losse meldingen.

Een goed alternatief is de waarneming op www.waarneming.nl te zetten. Als er van www.waarneming.nl gebruik wordt gemaakt is het niet voldoende om alleen datum, soort, aantal en locatie aan te geven, maar moet het vakje "ter plaatse" even uitgerold worden om nadere informatie te geven, bv. zingend/baltsend, paar in broedbiotoop, alarmerend, enz. Dan pas kan er eventueel nog een geldig territorium van gemaakt worden, want het is voor Z-soorten bijna onmogelijk om dit met alleen de aanduiding ter plaatse te realiseren.

Ben Hulsebos, benhulsebos@home.nl